

Pompeu Fabra: autocentrament, cohesió i individuació de la llengua catalana

Bernat Joan i Marí

De vegades m'he plantejat la següent qüestió d'història-ficció: què hauria passat si la dictadura franquista ens hagués agafat sense comptar amb el Diccionari normatiu i amb la Gramàtica normativa de la llengua catalana? Què hauria passat si no haguéssim tengut l'Institut d'Estudis Catalans? Què hauria passat si no hagués existit l'obra de Pompeu Fabra?

Sembla ben evident que vàrem poder aguantar, més bé o més malament, la sotragada del franquisme, la prohibició i la persecució de la llengua i l'intent de reduir-la a mer patuès perquè el català ja comptava amb els instruments propis de qualsevol llengua plenament normalitzada.

Ja de molt jove, Pompeu Fabra havia alternat la seua dedicació a l'enginyeria (n'ensenyà a Bilbao durant tota una dècada) amb la passió per la filologia. Dels seus inicis a L'Avenç en podem dir, bàsicament, que varen servir per a dotar d'un caràcter científic el que fins aleshores havien estat, senzillament, elucubracions més o menys elaborades i opinions amb més passió que ciència al darrere. La mentalitat científica de Pompeu Fabra va servir per a posar sobre la taula consideracions indispensables per a anar construint la difícil arquitectura de la normativització de la llengua catalana.

Els primers intents de Fabra d'anar introduint el mètode científic en el tractament de la llengua catalana varen comptar amb l'enfrontament, de vegades acèrrim, tant d'aquells que entenien que el català s'havia d'ajustar a la llengua parlada (ep, de Barcelona!) i aquells que consideraven que havia de restar anquilosada en un estèril arcaisme.

A partir de la seua participació en L'Avenç, trobam un Pompeu Fabra actiu en el I Congrés Internacional de la Llengua Catalana i en d'altres fóruns públics, fins que és cridat per Enric Prat de la Riba, aquest gran constructor de país, per a dur a terme la tasca de normativitzar la llengua. La conjunció de la primera etapa de la Mancomunitat de Catalunya amb la tornada de Pompeu Fabra va resultar clau per a posar en marxa el procés que havia de desembocar en les Normes de Castelló, l'any 1932.

La primera gran característica de la tasca de Pompeu Fabra és l'autocentrament. Fabra veu el català des de

la lent pròpia, des de la llengua catalana mateixa, sense interferències. No necessita referències externes per a depurar la llengua, però requereix un coneixement molt profund dels mecanismes propis de la llengua catalana. Hem d'apuntar aquí que, a més de l'autocentrament, Fabra comptava amb un finíssim instint en relació a la llengua.

Un altre element bàsic fa referència a la cohesió: el català és una llengua i no una suma de dialectes. Però les variants dialectals constitueixen un element valuósíssim per a trobar sempre les solucions més escassos quan s'entra en determinats atzucacs lingüístics.

Com a resultat de la conjunció de l'autocentrament, la percepció no interferida de la llengua i la voluntat de cohesió lingüística se'n deriva la normativització de la llengua catalana (a la qual Fabra es referia, com tots els seus contemporanis, en termes de «normalització», que avui té un altre significat).

Gràcies a la tasca i al mestratge de Fabra, el català esdevenia una llengua amb tots els instruments propis de qualsevol llengua plenament normalitzada. Restava, emperò, normalitzar-ne l'ús social, tasca en la qual encara ens trobam immersos de cap a peus. I va ser aquest element —el fet de comptar amb la normativa ben establerta, de comptar també amb la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, la nostra acadèmia nacional, i d'haver normalitzat el català com a llengua per a la ciència i la cultura que els nostres adversaris més acarnissats no varen poder esborrar la llengua catalana del mapa, convertint-la, transitòriament, en un garbuix de patuèsos.

Encara avui, devem a Fabra i a la seua obra que els intents de secessionisme lingüístic que hem patit (més cruament al País Valencià, però també, en determinades etapes, amb considerable duresa a les Illes Balears) no hagin aconseguit els seus objectius.

Ara, amb els hereus de Joan Fuster al capdavant de les institucions valencianes, un nou pacte progressista governant les Balears i un procés que apunta directament cap a la sobirania de Catalunya, la millor contribució que podem fer per engrandir l'obra de Fabra és assolir la plena normalització de l'ús social de la llengua catalana. |